

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В КОНСТИТУЦІЯХ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ЛІБЕРАЛЬНО-КАПІТАЛІСТИЧНОЇ АСОЦІАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ОБМЕЖЕНО ДЕМОКРАТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Здійснено дослідження стану та особливостей правового регулювання публічних фінансів в конституціях історично першої конституційної моделі. Автор стверджує, що конституції даної моделі пронизані демократичними принципами побудови фінансової системи; вони увібрали в себе сформовані передові ідеї того часу щодо правового регулювання податків, державного боргу, бюджетного процесу, фінансового контролю тощо.

Ключові слова: конституція; інструментальна конституційна модель; публічні фінанси; оподаткування; державний бюджет; державні позики.

Постановка проблеми. Щоб знайти правильну точку відліку у процесі конституціоналізації правового регулювання публічних фінансів, необхідно звернутися до конституцій історично першої конституційної моделі [27, с. 22] – інструментальної ліберально-капіталістичної асоціальної моделі обмежено демократичного характеру (далі – інструментальна конституційна модель), і оцінити їх зміст, предмет і сферу правового регулювання. Інструментальна конституційна модель представлена конституціями кінця XVIII – початку XX ст. Її появу традиційно пов'язують із утвердженням капіталістичного ладу в передових країнах Америки та Європи [27, с. 18], а також усвідомленням людиною цінності особистої свободи, необхідності обмеження державної влади, бажання “змусити її підпорядковуватися певним заданим правилам” [3, с. 76].

Поява інструментальної конституційної моделі зумовлена намаганнями впровадити належну організацію державної влади, тобто таку, яка б унеможливила або значно ускладнила можливість узурпації влади окремими особами чи групами осіб та її використання у вузькокорпоративних інтересах, що могло б забезпечити захист людини від свавілля держави, обмежити сферу державної влади і гарантувати природні права та свободи людини [23, с. 53]. Уявлення про відносини влади, суспільства й особи будувалися на основі негативного досвіду всеохоплюючого регулювання з боку абсолютної монархії й отримували форму вимоги невтручання держави в справи “громадянського суспільства”, відділення останнього від держави і закріплення в конституції основних цінностей громадянського суспільства [27, с. 18-20]: свободи, рівності, права приватної власності, природних прав людини тощо.

В основі інструментальної конституційної моделі знаходилася ліберальна концепція конституції як законодавчого акту, що переслідує

перш за все політичні цілі і регулює у своїй основі політичні владовідносини. Вона виникла в умовах мінімального, обмеженого державного втручання в економічне життя суспільства.

Ступінь наукової розробки. Окремі аспекти досліджуваної теми знайшли своє відображення у наукових працях Алексєєва А.А., Андрєєвої Г.Н., Баглая М.В., Баренбойма П.Д., Емельянова А.С., Кравченка В.В., Лафітського В.І., Мау В.А., Хабрієвої Т.Я., Чіркїна В.Є., Шепенка Р.А., Щербаківського Г.З. та деяких ін.

Мета. Дослідити еволюцію конституційного регулювання публічних фінансів, з'ясувати стан і особливості правового регулювання публічних фінансів в конституціях історично першої конституційної моделі.

Виклад основного матеріалу. Історично перші конституції відзначалися пристрасним інтересом до регулювання фінансових аспектів економічної системи держави. Конституції XVIII ст. пронизані демократичними принципами побудови фінансової системи, вони увібрали в себе сформовані передові ідеї того часу щодо правового регулювання податків, державного боргу, бюджетного процесу, фінансового контролю тощо. Вони містили значну групу норм-заборон, норм негативного характеру стосовно колишніх економічних і соціальних відносин [30, с. 67], які і склали ядро конституційного регулювання публічних фінансів у даній конституційній моделі.

У XIX ст. в Європі відбувається значне поширення ідей конституційного ладу, як наслідок, масове прийняття нових конституцій. Аналіз змістової частини конституцій XIX ст. у порівнянні з конституціями XVIII ст. дає можливість побачити, що конституційне регулювання публічних фінансів істотно не змінилося (ні за обсягом, ні за змістом). Перед цими конституціями стояли схожі завдання у сфері конституційного регулювання публічних фінансів, тому ідеї, а ін-

коли і формулювання, конституцій XVIII ст. за-позичувалися державами, що встановлювали конституційний лад пізніше, в середині і навіть наприкінці XIX ст. Нові конституції вбирали накопичений досвід інших передових країн у сфері конституційного регулювання публічних фінансів, відтворюючи вже сформовані конституційні підходи [30, с. 91]. Поряд з цим відбувалося часткове удосконалення, деталізація конституційного регулювання публічних фінансів, уточнювалися окремі аспекти цього регулювання. Перш за все це стосується питань бюджетного права і процесу, конституційне регулювання яких у конституціях XVIII ст. представлено досить скупо.

Структурний аналіз більшості конституцій інструментальної конституційної моделі показує, що норми, які стосувалися фінансової системи держави, як правило, розташовані в них системно. Показовими у цьому відношенні є конституції, що містили самостійні розділи (глави) присвячені публічним фінансам (чи окремим аспектам їх правового регулювання), зокрема: Конституція Франції від 3 вересня 1791 р. (Розділ V “Про державні податки” (ст.ст. 1-5)) [20]; Конституція Франції від 24 червень 1793 р. (“Про державне оподаткування” (ст. 101), “Про національне казначейство” (ст.ст. 102-104), “Про ведення рахунків” (ст.ст. 105-106)) [19]; Конституційна Хартія Португалії від 20 квітня 1826 р. (Глава VII Розділ III “Про державні фінанси” (ст.ст. 136-138)) [7]; Конституція Бельгії від 7 лютого 1831 р. (Розділ IV “Про фінанси” (ст.ст. 110-117)) [8]; Конституція Пруссії від 31 січня 1850 р. (Глава VIII “Про фінанси” (ст.ст. 99-105)) [14]; Конституція Румунії від 12 липня 1866 р. (Глава IV “Про фінанси” (ст.ст. 108-117)) [15]; Конституція Німецької імперії від 16 квітня 1871 р. (Розділ XII “Фінанси імперії” (ст.ст. 69-73)) [9]; Конституція Іспанської монархії від 30 червня 1876 р. (Глава IX “Про податки” (ст.ст. 85-87)) [12]; Конституція Нідерландів від 30 листопада 1887 р. (Глава I Розділ II “Доходи короля” (ст.ст. 24-30), Глава VII “Про фінанси” (ст.ст. 174 - 179)) [13]; Конституція Сербії від 22 грудня 1888 р. (Частина 10 “Державне господарство і державне майно” та Частина 11 “Рахункова палата”) [16]; Конституція Японії від 11 лютого 1889 р. (Глава VI “Про фінанси” (ст.ст. 62-72)) [22]. Ці та деякі інші конституції на засадничому рівні здійснювали правове регулювання публічних фінансів, саме тому важко погодитися з тими авторами, які вважають виділення спеціальних розділів (глав) про публічні фінанси характерною рисою конституційного регулювання після Другої сві-

тової війни [4]. Адже такого роду регулювання було вже в конституціях XVIII та XIX ст. [30, с. 83], тобто конституціях інструментальної конституційної моделі.

Конституції інструментальної конституційної моделі серед всіх питань фінансової системи особливу увагу приділяли порядку та гарантіям погашення державних позик [30, с. 83]. Так, за Конституцією Франції 1793 р., гарантії платежів за державними позиками йшли одразу за такими фундаментальними питаннями, як рівність, свобода, безпека і власність [19].

У період революційних перемін державний борг розглядався як край негитивне та небажане явище, і, як наслідок, на конституційному рівні закріплювалися окремі норми, які встановлювали особливий порядок укладення державних позик. Склалася загальна конституційна практика, згідно з якою уряд (монарх) мав право укласти державну позику лише після того, як отримає погодження парламенту. Так, згідно з Конституцією Японії 1889 р., “ніяка державна позики не може бути укладена без згоди парламенту, якщо вона не передбачена бюджетом” [22, ст. 47]. Близька за змістом норма містилася і в Конституції Сербії 1888 р. [16, ст. 119]. Укладення позик лише у випадках, передбачених законом дозволялося Конституцією Пруссії 1850 р.: “укладення позик для державної каси може бути дозволене лише законом” [14, ст. 103].

В епоху середньовіччя державні позики, за загальним правилом, носили примусовий характер [30, с. 84], тому питання гарантованості виплати цих позик не могло не знайти свого закріплення в конституціях інструментальної конституційної моделі. Так, Конституція Нідерландів 1887 р. зобов'язувала органи публічної влади щороку переглядати “списки боргів для охорони інтересів кредиторів” [13, ст. 176]. Згідно з Конституційною Хартією Португалії 1826 р., виплата державного боргу “гарантується” [7, ст. 142 § 22], а за Конституцією Іспанії 1876 р. “знаходиться під спеціальною гарантією нації” [12, ст. 87].

В окремих конституціях велика увага приділялася цільовому використанню фінансових ресурсів, зокрема тих, що йшли на погашення державного боргу. Так, у Конституції Португалії 1826 р. говорилося про те, що “всі прямі платежі, за винятком тих, які ідуть на погашення державних боргів і на платежі по них процентів, повинні щорічно встановлюватися генеральними кортесами” [7, ст. 137]. Тобто, зважаючи на важливість своєчасного погашення державного боргу для держави та суспільства, на конституційному

рівні був установлений особливий механізм здійснення платежів по ньому, відмітний від інших видів платежів. У Конституції Нідерландів 1887 р. говориться про те, що “фонди призначені та направлені на управління державним боргом, ні в якому разі не можуть бути розтрачені чи використані на які-небудь інші потреби, крім тих, що вказані Риксдагом” [21, ст. 68]. У Конституції Франції 1791 р. встановлено правило, згідно з яким “ні під яким приводом” не допускалася відмова в “асигнуваннях сум, необхідних для покриття державного бору...”, а також не допускалося “припинення цього асигнування” [20, Розд. V ст. 2].

У конституціях інструментальної конституційної моделі по-новому врегульовано й питання оподаткування. У феодальній державі стягнення податків носило тимчасовий характер: ще в першій половині XVII століття англійський парламент не визнавав постійних податків на державні потреби [2]. Проте зростання державних витрат привело до того, що населенню довелося змиритися з постійними податками [30, ст. 84].

Зародження конституційного ладу заклало основи побудови податкової системи на нових ідеях та принципах. Одним із перших демократичних принципів оподаткування, що отримав закріплення на конституційному рівні, був принцип установлення податків винятково законом.

Цей принцип має досить давню історію. У перших конституціях інструментальної конституційної моделі він закріплювався через компетенцію парламентів щодо затвердження податків. Так, у Конституції США, яка приймалася в умовах формування наукової теорії оподаткування Адама Сміта [24], закріплений принцип обов'язкового законодавчого затвердження податків вищим представницьким органом держави: лише Конгрес уповноважений “установлювати і стягувати податки, збори, мита й акцизи” [17, розділ 8].

Конституція Франції 1791 р. “вручає виключно законодавчому корпусу” встановлення “державних податків, визначення їх природи, розмірів, тривалості і порядку стягування” [20, Розд. III]. Це правило було підтверджено і в іншій конституції – Конституції Франції 1795 р., згідно з якою “публічні податки щороку обговорюються і затверджуються Законодавчим корпусом. Йому одному належить право їх установлення...” [19, ст. 302]. Оскільки тогочасні парламенти приймали рішення винятково у формі закону, то виходить, що податки встановлювалися винятково законом. Отже, “конституційний принцип установлення податків законами народився з посилання не на форму нормативного

правового акта, а на орган представницької влади, що його санкціонує” [28, с. 26].

У подальшому у формулюванні даного принципу відбулися зміни. Акцент був переміщений із органу, який установлював податки, у форму акта, яким установлювався податок. Більшість тогочасних конституцій закріплювали принцип установлення податків винятково шляхом прийняття закону [8, ст. 110; 13, ст. 174; 11, ст. 47; 19, ст. 54]. Ще далі пішла Конституція Пруссії 1850 р., установивши вид законів, яким могли встановлюватися податки: “стягування податків... дозволяється тільки в тому випадку, якщо вони встановлені бюджетним законом чи спеціальним законом” [14, ст. 100].

В окремих країнах оподаткування використовувалося як гарантія безперервності діяльності парламенту. Даний принцип у 1789 р. був розроблений у Франції Національними Зборами, які оголосили незаконність усіх податків, що стягуються без згоди народу, і визнали існування податків тимчасово, до моменту, коли Національні Збори будуть розпущені [1, с. 11]. Як наслідок, наступним принципом податкового права, який отримав конституційне закріплення, став принцип строковості дії в часі закону про оподаткування. У Конституції Франції 1791 р. даний принцип представлений двома статтями: “Усі громадяни мають право встановлювати самостійно або через своїх представників необхідність державного податку, вільно погоджуватись на його стягнення, наглядати за його використанням і визначати його частку, розмір, порядок сплати і тривалість” [20, ст. 14] та “Державні податки обговорюються і встановлюються щорічно Законодавчим корпусом і не можуть залишатися в силі довше останнього дня наступної сесії, якщо вони не були спеціально відновлені” [20, Розд. I]. Аналогічні норми увійшли і в інші конституції інструментальної конституційної моделі [7, ст. 12; 8, ст. 111; 21, ст. 61].

Конституції інструментальної конституційної моделі надавали парламентам по суті абсолютну свободу у сфері введення оподаткування, про що свідчить хоча б ст. 303 Конституції Франції 1795 р., згідно з якою “законодавчий корпус може затвердити будь-який вид податків на свій розсуд...” [18, ст. 303]. Ця свобода в окремих конституціях обмежувалася лише посиланням на правову природу податку та інтереси, які він повинен забезпечувати: “жоден податок не може бути встановлений інакше, як в інтересах загальної користі” [19, ст. 20]; “усякі податки встановлюються для загальної користі” [18, ст. 16]; “будь-який податок

може бути встановлений тільки на користь держави, округу чи комуни” [15, ст. 108].

Одним із перших обов’язків, який отримав своє закріплення в конституціях інструментальної конституційної моделі був обов’язок сплачувати податки. Згідно з Конституцією Румунії 1866 р., “усі румунські громадяни рівні перед законом і повинні сплачувати, без різниці, всі державні податки...” [15, ст. 10]. На почесний обов’язок сплачувати податки вказує Конституція Франції 1793 р., згідно з якою “жоден громадянин не звільнений від почесного обов’язку робити внески на державні витрати” [19, ст. 101].

На особливу увагу заслуговує також закріплення в ряді конституцій окремих принципів податкової системи, зокрема принципу рівності, пропорційності та співрозмірності оподаткування: “всі податки підлягають розподілу між всіма громадянами рівномірно, співрозмірно їх платоспроможності” [20, Розд. І]; “податки залежно від їх вигляду мають бути розподілені між платниками податків згідно з їх можливостями” [18, ст. 306]; “кожний сербський громадянин зобов’язаний сплачувати державні податки. Податки розподіляються співрозмірно їх майну” [16, ст. 171]; “грецькі громадяни рівні перед законом і сплачують... пропорційно їх майну державні податки” [10, ст. 3] та ін.

Не залишені поза рамками конституційного регулювання й питання звільнення від сплати податку, податкові пільги та привілеї. Так, Конституція Бельгії 1831 р. містила норму, згідно з якою “щодо податків не може бути встановлено жодних привілеїв. Ніяке звільнення чи пом’якшення не може бути встановлено в обхід закону” [8, ст. 112]. Аналогічні норми містяться і в інших конституціях [15, ст. 111; 16, ст. 172]. Тобто конституційно закріплювався принцип законодавчої форми встановлення податкових пільг.

Зовсім інший підхід до встановлення податкових пільг і переваг установлений у Конституції Нідерландів 1889 р., за якою “жодні пільги у сфері податків не можуть бути установлені” [13, ст. 175]. За Конституцією Португалії 1826 р. “ніхто не може бути звільнений від сплати державних податків співрозмірних його [майновому] стану” [7, ст. 145 § 14]. Конституція Пруссії 1850 р. не допускала встановлення привілеїв “стосовно податків”. При цьому уточняла, що “діюче фінансове законодавство має бути переглянуто і існуючі привілеї повинні бути скасовані” [14, ст. 101]. Тобто ці конституції виключали будь-яку можливість (у тому числі через прийняття законів) установлення податкових пільг і переваг.

Наступним інститутом фінансового права, основи правового регулювання якого закріплювалися на конституційному рівні, був інститут бюджетного права та процесу. Формування конституційного бюджетного права обумовлювалося розвитком парламентаризму у передових країнах світу, перш за все у Великобританії та Франції. У XIX ст., за словами Бенжамена Констана, саме бюджет став “зброєю народу проти зловживань” з боку публічної влади [5, с. 27].

Уже перші конституції вимагали законодавчої форми встановлення бюджетних надходжень (перш за все податків) та видатків. Однак заради справедливості варто відзначити, що принцип законодавчого встановлення видатків виник значно пізніше, ніж принцип законодавчого встановлення надходжень (податків). Перший може розглядатися як логічний наслідок другого [5, с. 361].

Так, у XVIII-XIX ст.ст. у деяких європейських державах компетенція парламентів з питань державних надходжень (надходжень державного бюджету) була набагато ширша, ніж з питань державних видатків. Яскравим прикладом цього є конституційне закріплення компетенції парламенту Нідерландів у сфері ведення бюджетного законодавства. Так, згідно з Конституцією Нідерландів 1887 р., “закон визначає бюджет всіх доходів королівства і вказує шляхи і засоби їх задоволення” [13, ст. 173]. У ній акцентувалася увага лише на законодавчій формі дохідної частини державного бюджету, нічого не говорячи про форму встановлення державних видатків. Це дає можливість зробити висновок про те, що виконавча влада самостійно визначала напрямки використання публічних коштів і, по суті, не була обмежена парламентською владою при здійсненні державних видатків.

Однак у більшості конституцій цієї конституційної моделі закріплювався принцип повноти державного бюджету, згідно з якою до складу державного бюджету повинні були належати всі публічні надходження та видатки [8, ст. 115; 9, ст. 69; 4, ст. 99]. Як зазначає Алексєєв А.А., завдячуючи саме даному принципу, парламент отримав справжню можливість контролювати публічні фінанси, підпорядкувати їх своїй владі і впливати на всі галузі фінансового управління [1].

Наступний принцип, який отримав своє конституційне закріплення, – це принцип строковості дії в часі закону про бюджет. Так, згідно з Конституцією Сербії 1888 р., Народна Скупщина “щороку... затверджує державний бюджет, який діє тільки на один рік” [16, ст. 174]. Схоже положення містилося в Конституції Пруссії 1874

р., за якою бюджет “повинен бути щороку визначений законом” [14, ст. 99]. Близькі за змістом норми містилися і в інших конституціях цієї конституційної моделі.

Конституції інструментальної конституційної моделі закріплювали принцип цільового використання бюджетних коштів. Так, Конституція Португалії 1826 р., з метою недопущення королівського свавілля у сфері використання публічних фінансів, містила заборону на нецільове використання бюджетних коштів: “суми, що вносяться на будь-який видаток, не можуть бути використані на яку-небудь іншу ціль, якщо на це немає спеціального дозволу” [6, ст. 12 § 1]. Схожа за змістом норма містилася і в Конституції Данії 1849 р., згідно з якою жоден видаток не міг бути здійснений, якщо він “не затверджений законом чи додатковим кредитом” [11, ст. 49].

Окрема увага приділялася порядку використання нерозподілених фінансових ресурсів. Так, згідно з Конституцією Німецької імперії 1871 р., “...залишені з минулих років кошти можуть бути використані на покриття загальноімперських витрат, якщо бюджетне законодавство не передбачило іншого призначення” [9, ст. 70]. За Конституцією Сербії 1888 р., заощаджені бюджетні кошти “не можуть бути використані на інші статті бюджету, за винятком тих випадків, коли така передача затверджена законодавчою владою” [16, ст. 174].

На випадок несвоєчасного прийняття бюджету, конституції інструментальної конституційної моделі вводили принцип застосування минулорічного бюджету [12, ст. 85; 15, ст. 113; 22, ст. 74]. Ряд конституцій інструментальної конституційної моделі закладали основи бюджетного процесу [12, ст. 85; 16, ст. 174; 10, ст. 60; 13, ст. 124; 15, ст. 113], а також правові основи здійснення контролю за фінансовим становищем держави [21, ст. 58; 15, ст.ст. 114, 115, 116; 7; 8, ст. 116; 22, ст. 72].

Висновок. Отже, конституції інструментальної конституційної моделі велику увагу приділяли правовому регулюванню публічних фінансів. Особливість такого регулювання полягала в тому, що його концептуальним ядром стала концепція природних і невідчужуваних прав людини, довкола якої і вибудовувалося все конституційне регулювання цих суспільних відносин. З моменту зародження конституційного ладу були встановлені демократичні принципи правового регулювання публічних фінансів.

Список літератури

1. Алексеев А.А. Бюджетное право французского парламента // Журнал Министерства юстиции. – С.-Пб.: Сенат. Тип., 1915, № 7. – с. 36.
2. Алексеев А.А. Финансовые полномочия английского парламента СПб, 1914.
3. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации: учеб. для вузов / М. В. Баглай. – 6-е изд., изм. и доп. – М.: Норма, 2007. – 784 с.
4. Баренбойм П.Д., Лафитский В.И., Мау В.А., Конституционная экономика. М., 2003. / <http://www.infoslon.com/library/details.php?id1=1&id2=22&f=10000241>.
5. Годме П.М.; Пер., вступ. ст.: Халфина Р.О. – М.: Прогресс, 1978. – 429 с.
6. Дополнительный акт от 5 июля 1852 г. Конституционная Хартия Португалии от 20 апреля 1826 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 403-455.
7. Конституционная Хартия Португалии от 20 апреля 1826 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 403-455.
8. Конституция Бельгии от 7 февраля 1831 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 69-94.
9. Конституция Германии 16 апреля 1871 / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 140-180.
10. Конституция Греции от 16/28 ноября 1864 / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 683-705.
11. Конституция Дании 5 июня 1849 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 456-477.
12. Конституция Испанской монархии от 30 июня 1876 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 378-402
13. Конституция Нидерландов от 30 ноября 1887 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 94-139.
14. Конституция Пруссии от 31 января 1850 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 181-211.
15. Конституция Румынии от 12 июля 1866 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 586-620.
16. Конституция Сербского королевства от 22 декабря 1888 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 620-668.
17. Конституция Соединенных Штатов Америки. – М., 1999. – 22 с.
18. Конституция Франции от 22 августа 1795 г. / Законодательные акты Франции: Декла-

рация прав человека и гражданина. Конституции 1791, 1793, 1848, 1875 годов. 1905. СПб.

19. Конституция Франции от 24 июня 1793 г. / Законодательные акты Франции: Декларация прав человека и гражданина. Конституции 1791, 1793, 1848, 1875 годов. 1905. СПб.

20. Конституция Франции от 3 сентября 1791 года / Законодательные акты Франции: Декларация прав человека и гражданина. Конституции 1791, 1793, 1848, 1875 годов. 1905. СПб.

21. Конституция Швеции от 6 июня 1809 г. (редакция 1866 г.) / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 477-551.

22. Конституция Японии от 11 февраля 1889 г. / Современные конституции. – М.: Д. П. Ефимов, 1905. – с. 742-753.

23. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – вид. 3-тє, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2004 – 512 с.

24. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Пер. з англ. О.Васильєва. – К.: Port-Royal, 2001.

25. Сравнительное конституционное право / Отв. ред. В.Е. Чиркин. – М.: Манускрипт, 1996. – 730 с.

26. Финансовое право / Годме П.М.; Пер., вступ. ст.: Халфина Р.О. – М.: Прогресс, 1978. – 429 с.

27. Хабриева Т.Я., Чиркин В.Е. Теория современной конституции. – М.: Норма, 2005. – 320 с.

28. Шепенко Р.А. Налоговое право: конституционные нормы. – М.: Статут, 2006. – 303 с.

29. Щербаковский Г.З. Государство и экономическая система общества: теоретико-правовые и праксиологические основания соотношения и взаимодействия: дис. ... д.ю.н. Санкт-Петербург, 2006 г. – 310 с.

30. Экономическая конституция в зарубежных странах / Г.Н. Андреева; [отв. ред. В.В. Маклаков]; Ин-т науч. информ. по общест. наукам РАН. – М.: Наука, 2006. – 268 с.

Стаття надійшла до редколегії 6 березня 2012 року.

Рекомендована до опублікування у "Віснику" відповідальним секретарем Р.О. Гаврилюк.

А.М. Khudyk

Legal adjusting of public finances in the constitutions of instrumental liberally capitalist antisocial model limitedly democratic character

In this article an author carried out research of the state and features of the legal adjusting of public finances in constitutions of the historically first constitutional model. The author argues that the constitution of this model include the democratic principles of construction of the financial system, they have the advanced ideas of that time on the legal adjusting of taxes, national debt, budgetary process, financial control and others like that.

Key words: constitution; instrumental constitutional model; public finances; taxation; the state budget; state loans.

А.Н. Худик

Правовое регулирование публичных финансов в конституциях инструментальной либерально-капиталистической асоциальной модели ограниченно демократического характера

Аннотация

Осуществлено исследование состояния и особенностей правового регулирования публичных финансов в конституциях исторически первой конституционной модели. Автор утверждает, что конституции данной модели пронизанные демократическими принципами построения финансовой системы; они вобрали у себя сформированные передовые идеи того времени относительно правового регулирования налогов, государственного долга, бюджетного процесса, финансового контроля и т.п..

Ключевые слова: конституция; инструментальная конституционная модель; публичные финансы; налогообложение; государственный бюджет; государственные займы.